

УДК 502.13 : 658.2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ЛІСОВОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

С.О. Задача
здобувач

Інститут агроекології і природокористування НААН

Обґрунтовано організаційно-економічний механізм, що забезпечує оптимальну взаємодію інструментів управління в сферах лісогосподарювання, відтворення лісових ресурсів та їх переробки, впровадження якого дає змогу здійснити вдосконалення системи управління лісовим сектором економіки з метою забезпечення його соціальної, економічної та екологічної сталості розвитку галузі.

Ключові слова: механізм, сталий розвиток, лісовий сектор економіки, управління.

.....

Нині в лісовій галузі України спостерігається складна еколого-економічна ситуація. Стан лісових екосистем не відповідає економічним і екологічним вимогам. Площа лісів за останнє тисячоліття скоротилася більш ніж у тричі. Внаслідок чого відбулося антропогенне переформування лісових ландшафтів, знизилася їх природна продуктивність та біорізноманіття. Специфікою лісової галузі є довготривалість лісовирощування, що обумовлює необхідність випереджувального прийняття управлінських рішень в галузі лісозористування та відтворення лісових ресурсів. Необхідною умовою успішного виконання такого завдання є формування ефективної системи управління лісовим сектором економіки на засадах сталого розвитку.

Проблемами управління та регулювання лісового сектора економіки займалася низка вітчизняних вчених, зокрема таких як: І.Я. Антоненко, Н.В. Зіновчук, А.І. Карпук, І.М. Лицур, Ю.Ю. Туниця, О.І. Фурдичко, М.Х. Шершун. Аналіз їх наукових праць засвідчив, що багато вчених приділяють значну увагу вивченню різних аспектів економічної ефективності використання нових моделей управління в лісовому секторі у форматі підгалузей і економічних систем. Поряд із тим недостатньо вивченими залишаються проблеми формування механізмів та інструментів з урахуванням еколого-економічних особливостей розвитку територій. Дослідження проблем удосконалення організаційно-економічних засад управління лісовим комплексом відображено в наукових працях наступних вчених: Г.В. Бондарука, Я.В. Ковалюк, С.І. Лебедевич, Г.А. Мішеніна, Є.В. Мішеніна, І.П. Соловій, Т.Ю. Туниця, І.Є. Ярової та інших. Разом з тим виконання пріоритетних завдань розвитку лісового сектора економіки вимагає розробки теоретико-методичних аспектів управління процесом його переходу до стало-

го розвитку. Тому необхідні нові механізми, теоретичні розробки, що поєднують ринкові механізми з державним регулюванням розвитку лісового сектора економіки.

Метою статті є обґрунтування теоретико-методичних засад формування організаційно-економічного механізму управління сталим розвитком лісового сектора економіки.

Питання інституціонального забезпечення сталого розвитку суспільства постало на порядок денний з особливим акцентом після проголошення Незалежності України. Вступивши на шлях розбудови ринкових відносин у всіх галузях економіки України, підприємства зіштовхнулися з проблемами інституціонального змісту. Оцінювання інституціональних умов формування ринкового механізму вказує на розбалансованість інституцій та механізмів забезпечення функціонування лісового сектора економіки [1, с. 8]. Наслідком недосконалості чинного інституціонального середовища та економічного механізму управління є наростання ризиків і загроз зниження соціальної, економічної та екологічної сталості розвитку лісового сектора економіки.

Аналіз основних параметрів соціально-економічного та екологічного розвитку дає змогу зробити висновок, що лісовий сектор економіки переходить до стадії стагнації (табл. 1). Підвищення залежності України від імпорту високоякісних лісових і деревообробних товарів знижує ємність внутрішнього ринку і погіршує сальдо зовнішньої торгівлі.

Чинна система управління в лісовій галузі не дає змогу вирішити головне питання сталого розвитку — забезпечення збалансованого зростання вкладу лісового сектора економіки в поліпшення якості життя населення. Крім того, вона звужує можливості практичної реалізації потенційного соціально-економічного та

Таблиця 1

Динаміка виробництва та імпорту продукції деревообробної промисловості

Показник	Рік				
	2003	2005	2011	2012	2013
<i>Виробництво</i>					
Деревина, уздовж розпилена чи розколота, завтовшки понад 6 мм, тис. м ³	2197	2409	1888	1824	1416,0
Бруски, планки та фризи для паркетного або дерев'яного покриття підлоги, профільовані, незібрані з деревини листяних порід, тис. м ²	1171	2338	3765	3619	3421
Фанера клеєна, тис. м ³	114	173	169	167	178,9
Шпон лущений, тис. м ³	43,5	52,7	48,6	45,3	42,9
Шпон струганий, млн м ²	14,2	23,8	33,1	35,7	35,0
<i>Імпорт</i>					
Деревина та вироби з деревини, млн грн	256,4	530,6	374,5	349,3	397,2
Пилопродукція, тис. м ³	2,1	3,2	3,8	3,6	3,3
Плити деревостружкові, тис. м ³	118,5	124,2	132,6	137,3	158,1
Плити деревноволокнисті, тис. м ³	125,2	134,8	152,6	151,4	160,8
Фанера клеєна, тис. м ³	12,0	14,1	15,6	16,3	21,6

Джерело: сформовано за даними Держстату України.

екологічного ефекту від використання значних ресурсів лісової галузі. Особливості об'єкта управління, а також багатоцільове економічне, соціальне і екологічне значення продуктів і послуг лісової галузі обумовлює необхідність системного підходу до управління сталим розвитком лісового сектора економіки. В укрупненому вигляді можна виділити два завдання формування системи управління лісовим сектором економіки: вдосконалення інституціонального середовища та організаційно-економічного механізму шляхом доповнення і трансформації чинних підсистем і елементів [2].

Таким чином, основною метою лісової політики має стати вдосконалення існуючого організаційно-економічного механізму управління розвитком лісового сектора економіки за допомогою інтегрування в нього концептуальних принципів сталого розвитку. Методологічна база аналізу та забезпечення сталого розвитку лісового сектора економіки повинна стати основою формування ефективної лісової політики, тому має спиратися на систему взаємопов'язаних елементів, до яких, на нашу думку, відносяться принципи, критерії, індикатори та інструменти сталого розвитку, взаємопов'язані один з одним і вписані у політичний процес прийняття рішень на всіх рівнях (рис. 1).

Загалом сталий розвиток лісового сектора економіки має ґрунтуватися на трьох основних

принципах: 1) забезпеченні збалансованості економіки та навколишнього природного середовища; 2) забезпеченні збалансованості економічної та соціальної сфер, що означає оптимальне використання в інтересах населення тих ресурсів, що дають соціально-економічне благополуччя; 3) виконанні завдань, що забезпечать розвиток, не лише нинішнього, але й усіх майбутніх поколінь.

Інструментами організаційно-економічного механізму є: економічні важелі, планування, адміністрування та соціально-психологічні прийоми управління бізнес-процесами в лісовому секторі економіки. Під час формування організаційно-економічного механізму сталого розвитку лісового сектора економіки повинні використовуватися методи, що відображають динаміку показників сталості галузі, зокрема, спостереження, експериментального апробування, імітаційного та економіко-математичного моделювання тощо [3; 4].

Для оцінювання тенденцій розвитку лісового сектора економіки в процесі управління запропоновано використовувати систему індикаторів (табл. 2).

Отримана в процесі моніторингу інформація використовується в подальшому для розробки програм сталого розвитку лісового сектора економіки та раціонального лісокористування в загальній системі природокористування

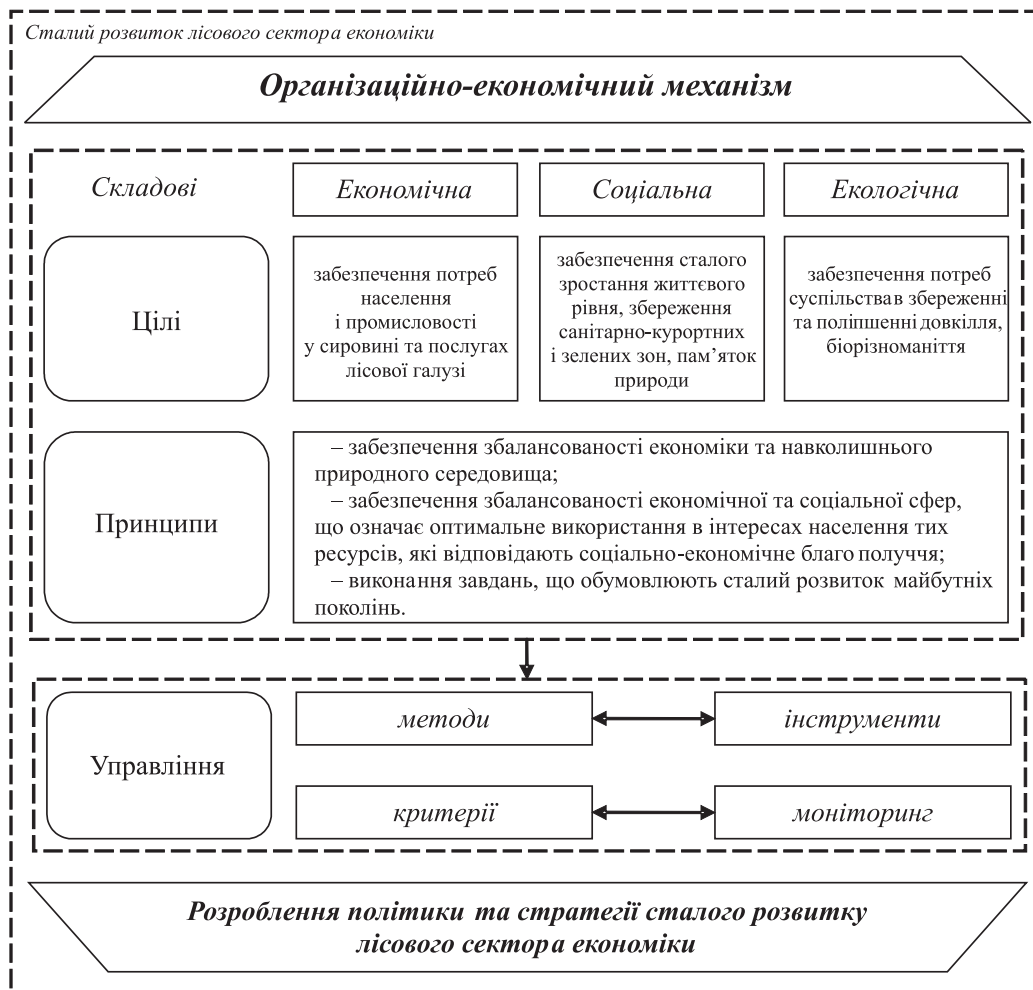

Рис. 1. Схема формування організаційно-економічного механізму управління сталим розвитком лісового сектора

Таблиця 2

Індикатори сталого розвитку лісового сектора економіки

Індикатор сталого розвитку	Мета моніторингу
Частка лісового сектора в структурі економіки, %	Визначення рівня розвитку лісового сектора економіки. Підвищення частки лісового сектора в структурі економіки
Частка вкритої лісом площі в загальній площі земель, %	Підвищення рівня лісистості
Обсяг лісозаготівель, тис. м ³	Оптимізація обсягів деревного користування лісовими ресурсами
Ефективність ведення лісового господарства, %	Підвищення прибутковості лісового господарства. Економічна та соціальна компоненти управління лісовим господарством
Індекс динаміки загального обсягу інвестицій у лісовій галузі, %	Формування інноваційно-інвестиційної політики
Співвідношення площ відтворених і фактично вирубаних лісів, %	Збалансоване використання лісових ресурсів, забезпечення екологічної зрівноваженості лісових екосистем

Індикатор сталого розвитку	Мета моніторингу
Відсоток площ лісів, що характеризуються значною дефоліацією, %	Належний санітарний стан та формування лісостанів, резистентних до несприятливих чинників
Частка лісових територій, які виконують функції захисту ґрунтів, водоохоронні та оздоровчі функції, у т. ч. протиерозійні ліси, %	Збереження та забезпечення захисних функцій лісів
Частка працівників лісового сектора в загальній чисельності працюючих в національній економіці, %	Підвищення частки працівників лісового сектора економіки. Галузева структура кадрового забезпечення
Плинність кадрів, %	Поліпшення якісного складу кадрів і його структури

Джерело: сформовано автором за даними [5; 6; 7; 8].

[7; 9]. На основі згаданої інформації формується та реалізуються інноваційно-інвестиційні проекти в лісовій галузі, виконуються завдання щодо оптимізації та раціонального використання природних, трудових і матеріальних ресурсів.

ВИСНОВКИ

Отже, запропонований організаційно-економічний механізм управління лісовим сектором економіки дає змогу забезпечити оптимальну взаємодію інструментів управління в сферах лісогосподарювання, відтворення лісових ресурсів та їх переробки з метою соціальної, економічної та екологічної сталості розвитку галузі. До складу згаданого механізму управління лісовим сектором економіки включені програмно-цільове планування, облік галузевої специфіки лісогосподарського та лісопромислового характеру, елементи моніторингу індикаторів соціально-економічного розвитку лісового сектора економіки, а також економіко-математичні моделі для оптимізації управлінських рішень. Наведені рекомендації, на нашу думку, забезпечать базу сталого розвитку лісового сектора економіки; сприятимуть поліпшенню конкурентного середовища у сфері лісокористування; підвищенню екологічної стійкості лісів; посиленню зацікавленості лісопромислових організацій у підвищенні ефективності використання природних ресурсів галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дребот О.І. Інституціоналізація лісового сектора економіки в контексті сталого розвитку України: [монографія] / О.І. Дребот. — К.: ТОВ «ДІА», 2012. — 337 с.
2. Клейнхоф І.А. Стратегическое управление устойчивым развитием лесного сектора экономики: [монографія] / И.А. Клейнхоф. — М.: Издательство МГУЛ, 2009. — 225 с.
3. Фурдичко О.І. Лісова галузь України у контексті збалансованого розвитку: теоретико-методологічні, нормативно-правові та організаційні аспекти / О.І. Фурдичко, В.В. Лавров. — К.: Основа, 2009. — 424 с.
4. Ходаковская А.Э. Концептуальная модель устойчивого управления лесопользованием / А.Э. Ходаковская // Научно-технические ведомости СПбГПУ. — 2011. — Вып. 1. — С. 75–80. — (Серия: Экономические науки).
5. Фурдичко О.І. Лісовий сектор економіки України: проблеми і перспективи розвитку / О.І. Фурдичко, О.І. Дребот // Економіка України. — 2012. — № 3. — С. 70–80.
6. Шершун М.Х. Напрями реформування організаційно-економічної структури управління лісовим господарством / М.Х. Шершун // Збалансоване природокористування. — 2013. — № 1. — С. 5–12.
7. Кривонос Р.В. Организационно-экономический механизм регулирования устойчивого развития лесного сектора региона: [монографія] / Р.В. Кривонос, Б.О. Хашир, О.З. Хуажев. — Краснодар: ООО «Издательский дом-Юг», 2012. — 200 с.
8. Лицур І.М. Роль принципів, критеріїв та індикаторів сталого розвитку у формуванні системи управління лісами та лісовим господарством України / І.М. Лицур, А.А. Головка // Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. — Львів: РВВ НЛТУ України. — 2011. — Вип. 21.17. — С. 91–97.
9. Мішеніна Г.А. Проблеми формування організаційно-економічного механізму лісогосподарського підприємництва / Г.А. Мішеніна // Вісник Сумського національного аграрного університету. — 2006. — Вип. 5–6 (22–23). — С. 112–116. — Серія «Економіка та менеджмент».